

A férfi és a nő közreműködésének antropológiai és ekkleziológiai dimenziói az egyházban

BAKÓ LÁSZLÓ

Pontificia Università Gregoriana – Facoltà di Diritto canonico,
Roma (IT)
bakolaszlo@icloud.com

Bevezető

Jelen tanulmány arra a kérdésre kíván válaszolni, hogy milyen szerepet tölt be a férfi és a nő az egyházban. Az utóbbi évtizedekben, különösen a nyugat-európai keresztény sajtóban különösen nagy visszhangot kap a nők szerepe. Sokszor ebben a témában nem marad hely a nyugodt dialógusra vagy gondolkodásra, mert a kérdés tárgyalása kizárólagosan a negatív értelmezés sodrásában történik, miszerint a nők nem kapnak elegendő szerepet a Római Katolikus Egyházban, szerepük eltörpül a férfiak szerepe mellett.¹

Lassan mindannyiunk számára ismert fogalommá vált a szinodalitás eszménye és a szinodális út fogalma a Katolikus Egyházon belül. Talán kevésbé ismert, hogy Németországban – kevéssel megelőzve a Ferenc pápa által elindított szinodális folyamatot – egy

1 Vö. Lombardi: Donne e uomini nella chiesa, 286-294

külön szinodális út (Synodaler Weg²) indult útjára, melynek célkitűzései között ott szerepel az is, hogy a nők szerepét világosabbá kell tenni.³ Szintén a német nyelvterülethez kötődik a Németországi Katolikus Nőszövetség (Katholische Frauengemeinschaft Deutschlands), mely a legnagyobb katolikus nőszövetség és Németország egyik legnagyobb nőszövetsége, a 2023-as statisztikák szerint 350 000 tagot számlál. A KFD képviseli a nők érdekeit az egyházban, a politikában és a társadalomban, de egyben közösséget is kínál a nők számára. Ennek a szövetségnek is a céljai között szerepel az úgynevezett Gleichstellung, tehát az egyenlőség elérése férfi és nő között az egyházban.⁴

Mielőtt belemennénk ebbe az ismert dialektikába, ezzel az tanulmánnyal egy kis nyugodt gondolkodást szeretnénk hozni a téma köré azzal, hogy felelevenítjük az egyház tanítását a férfi és a nő kapcsolatáról. A tanulmányban a férfi és a nő egyházon belüli közreműködésének antropológiai és ekkleziológiai dimenzióit vizsgáljuk.

A férfi és a nő szerepe a mai nézőpontból kiindulva

A *Pacem in Terris* (1963) enciklikában XXIII. János pápa a nők közéletben való részvételét az „idők jelei” közé sorolta (22. pont). Az „idők jelei” olyan jelek, amelyek az evangélium üzenetét a mai világban egyértelmű aktualitással mondják el, és amelyeket, Isten hívásának kell tekinteni. Mind a II. vatikáni zsinat,⁵ mind pedig a zsinat utáni dokumentumok egész sora⁶ megpróbált válaszolni erre a kihívásra.

2 Vö. <https://www.synodalerweg.de>. Érdemes megjegyezni, hogy a német szinodális út módszere és célkitűzései nagyon világosak, ez jól nyomon követhető az idézett internetoldalon is.

3 Vö. Pelletier: *Una comunione di donne e di uomini*, 23-29.

4 Vö. Stöckmann: „Wartet nicht!“ – Frauen zum Diakonat zulassen.

5 Vö. II. vatikáni zsinat: *Gaudium et spes*, 9; 29; 31; 52; 60; EV 1/1346, 1409, 1415, 1485, 1519.

6 Vö. II. János Pál, *Familiaris consortio*, (1981.22.11.); *Mulieris dignitatem*, (1988.15.8.); *Christifideles laici*, (1988.30.12.); Congregazione per la Dottrina

Úgy tűnik, hogy az elmúlt harminc évben a társadalmi, kulturális és mentalitásbeli helyzet gyökeresen megváltozott. Ezért figyelniük és gondolkodniuk kell, hogy az egyház feladatát ezekben az időkben is megfelelően teljesíteni tudjuk.

Amint belépünk a nemekről szóló posztmodern és posztfeminista gondolkodás jelenlegi kontextusába, azonnal világossá válik, hogy a kérdés már jó ideje nem kizárólag a nőkről, az egyenlőségről és az előmozdításról szól. A nő kérdése átváltozott a nő és a férfi lét, végső soron az emberi személyiség kérdésévé. A nemek közötti önmegértés és kölcsönösség bizonytalansága az egyik, talán a döntő aspektusa annak az antropológiai válságnak, amelyben elmerültünk. Sajnos a nyilvános vitában, de az egyházi szférában is, az egyház álláspontját elavultnak tekintik. Ezért úgy gondolom, hogy nem csak azt kell kifejezni, ami a katolikus tanítás szempontjából nem működik, hanem mindenekelőtt fel kell idézni, hogy a keresztény üzenet pozitív, felszabadító, helyreállító és megbékéltető impulzusai jelen vannak és gyümölcsözőek.⁷

Az antropológiai dimenzió

Mindenekelőtt a Szentírásból és annak értelmezési hagyományából indulunk ki. Itt találhatunk különböző, számunkra ma már idegen kifejezéseket, kultikus elképzeléseket a tisztaságról vagy akár a nők férfikkal szembeni kisebbségéről szóló kijelentéseket is. Ahhoz, hogy egy lépést tudjunk tenni előre, nem olyan hermeneutikára van szükségünk, amely a Bibliát vagy a hagyományt kőbányának használja, amelyből idézeteket emel ki, hogy azokat egyik vagy

della Fede, lettera sulla collaborazione dell'uomo e della donna nella Chiesa e nel mondo, (2004.31.5.), ebben az olasz nyelvű levélben több forrásanyag is található; EV 22/2788-2834.

7 Vö. Stein: *La donna: Questioni e riflessioni*; Kuby: *Gender Revolution: Il relativismo in azione*; Gerl-Falkovitz: *Frau - Männin - Menschin. Zwischen Feminismus und Gender*; Melina - Berardinelli: *Amare nella differenza. Le forme della sessualità e il pensiero cattolico*; Von le fort: *Die ewige Frau*.

másik értelemben felhasználhassuk, hanem olyanra, amely azokat történetükben és belső dinamikájukban, Krisztus felé orientálva és krisztológiai központjukból kiindulva érti meg. Így meglepő felfedezésekre juthatunk. Már az Ószövetségben nemcsak atyákról, hanem hitben járó anyákról, prófétanőkről és bírónőkről, valamint olyan meglepő női alakokról hallunk, mint Sára, Anna, Eszter, Judit és mások, akik döntő helyzetekben saját kezükbe veszik népük sorsát. A csak nőkre vonatkozó törvények mellett találkozunk érintőleges megfogalmazásokkal is (Szám 5,5; 6,2; MTörv 17,2; Neh 8,2). Az Énekek éneke visszafogottság nélkül beszél a férfi és a nő közötti vonzalomról. A Példabeszédek könyve a ház bölcs asszonyának dicséretét zengi (Péld 31,10-31). Ez a fejlődés a két teremtési beszámolóban, a Ter 1-ben és 2-ben éri el a végcélját. Nem ok nélkül javasolják a Szentírás e két fejezetét az olvasás és értelmezés eszközeinek.

Az első teremtéstörténetben találjuk az alapvető kijelentést: Isten férfinak és nőnek teremtette az embert. Mindketten Isten képmása és hasonlatossága, és ezért ugyanolyan elidegeníthetetlen méltósággal rendelkeznek. Önmagukban autonóm személyek, ugyanakkor kölcsönösen egymáshoz kapcsolódnak és egymásnak rendeltettek, egység a sokféleségben. Együtt viselik a felelősséget az élet továbbadásáért és így az emberiség jövőjéért és a világ építéséért, amit általában kulturális feladatként szoktak értelmezni (Ter 1,27). Hiszen mindkettőjük lényege az emberi személy lényéhez tartozik: az egyedi és egyedülálló önmagában való lét és az egymással és a világgal való kapcsolat. Ezt a méltóságot végső soron az Isten képmása szerinti lét alapozza meg.

A második teremtéstörténet, a nőnek Ádám bordájából való teremtésével, mintha a nő alsóbbrendűségi állapotát fejeznék ki. Ádám „ujjongó üdvözlésében” kifejeződik azonban a nő egyenlősége is (Ter 2,23). A nő segítőtársként jelenik meg, a segítség viszont nem egyszerűen eszközként értendő, illetve nem csak a szexuális szférára szűkítendő. A Bibliában még Istent is a férfi segítségként említik (Kiv 18,4; Zsolt 10,14). A segítség tehát átfogó értelemben értendő, és azt jelenti, amit ma partnerségnek, kapcsolatnak nevezünk. A nőt a férfi élettársának tekinti a Szentírás, aki érte elhagyja apját és

anyját, hogy egy testté váljon vele, vagyis az egész embert érintő
élettársi kapcsolatra vannak hivatva egymással (Ter 2,24).

Az egyenlőség kizárja a megkülönböztetés minden formáját, de
nem jelenti azt, hogy a férfiak és a nők egyszerűen egyenlők. Egyen-
lő méltóságukban különböznek is. A Szentírás rámutat a pusztán
biológiai elemből fakadó különbözőségekre, amikor Évát minden
élőlény anyjaként említi (Ter 3,20). Érdekes, hogy az élet őrzője-
ként a nő minden kultúrában tiszteletet és figyelmet élvez.⁸ A kü-
lönbségben rejlő egyenlőség megalapozza a férfi és a nő közötti
vonzalmat, csakúgy, mint a két nem közötti feszültséget. Az egész
világirodalom mindig is tudta, hogy ez a feszültség valamiképp az
élet drámájához és költészetéhez tartozik. A nemek közötti polaritás
megszűnése minden bizonnyal egyben az erotikus szerelem végét
is jelentené.

Ma ez a kifogások lényege: Simone de Beauvoir az egzisztencia-
lista filozófia szintjén, nyelvészeti szinten pedig Judith Butler per-
formatív nyelvi cselekvéseméletével.⁹ Mindkettőjük számára nem
igaz, hogy Isten az embert férfinak és nőnek teremtette, hanem az
ember a saját konstrukciójának következményeként férfi vagy nő.
Férfinak vagy nőnek lenni nem egy előre meghatározott ontológi-
ai valóság; ez egy olyan valóság, amelyet az emberi lény tervezett
és „csinált”. Itt különbséget teszünk a biológiai szexualitás (nem)
és annak egzisztenciális és szociokulturális megformálása (gender)
között. Ez a megkülönböztetés a felszabadulás lehetőségét hordoz-
za, olyan emancipációt, amely által kitörhetünk a szexuális szerep
börtönéből, és önmeghatározóvá válik a szexualitás. A test többé
nem a lélek egzisztenciális megjelenítése és valódi ikonja, és a lélek
többé nem a test esszenciális formája. Az ember testben és lélekben
való átfogó egységes felfogását felváltja a lélek és test dualizmusa.
Ez nemcsak erkölcsi kérdéseket vet fel, hanem messzemenő antro-
pológiai problémákat is. Az emberi élet kimenetelét érintő alapvető

8 Vö. A „szebbik nem” kifejezés a magyar nyelvben.

9 Vö. De Beauvoir: *Le deuxième sexe*, 19-34; Butler: *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*, 99-106; Foucault: *La volonté di sapere, L'uso dei piaceri*, 33-179.

kérdések forognak tehát kockán, és ezekről az egyház nem hallgathat az emberiség, a gyermekek és kultúránk érdekében.

Természetesen az egyház is tudja, hogy a férfi és a nő lényege (ami több, mint nemiség) nem egy gránitszerű megkövesedett valóság; az embernek adatott, ugyanakkor az ő felelősségére is van bízva; kulturálisan gazdagíthatja és gazdagítani kell. A történelem azt mutatja, hogy a kultúrtörténethez kapcsolódik egyfajta változékonyság is. Ezért nehéz bizonyos tulajdonságokat tipikusan egyik vagy másik nemhez kötni, és sztereotípiákat levezetni belőlük: mint pl. racionális férfiak, érzelmes nők, harcias és agresszív férfiak, engedékeny, alázatos nők stb. Jelenleg azt tapasztaljuk, hogy ezek a tipizált megkülönböztetések teljesen elhalványulnak, és részben újak lépnek a helyükbe. A nők eközben mindenféle foglalkozást végeznek, olyanokat is, amelyek eddig tipikus férfi foglalkozásnak számítottak.

Ez előrelépésnek is tekinthető. A 19. század „haladó” ideológiái után tudjuk, hogy minden haladás egyben visszalépés is, amely új problémákat hoz magával. Ez vonatkozik a nők emancipációjára is. A férfiak és nők közötti egyenlőség elvont modellje olyan kötelezettségeket ró a nőkre, amelyek a férfiak által formált társadalomból és gazdaságból erednek. A nőknek, még inkább, mint a férfiaknak, meg kell fizetniük a modern fejlődés árát, nevezetesen a munka és a család szétválasztását és megosztását. A nők megváltozott társadalmi szerepe a nemek viselkedésének elbizonytalanodásához vezetett, és – amint arról most már kezdünk beszélni – a férfiakat is érinti. Elgondolkodtató, hogy ma már nem a nőket, hanem a férfiakat tekintik problémás elemnek.

Akárhogy is nézzük, egyértelmű, hogy társadalmunk legmélyebb rétegeiben „tektonikus elmozdulások” zajlanak, amelyek megkérdőjelezzik az egyházat, és azt, hogy ebben a helyzetben hogyan tud az egyház a különböző etikai-társadalmi kötelezettségekre nemcsak gátló módon, hanem inkább előrelátó és pozitív módon reagálni, hogyan tud hozzájárulni a társadalom humánus, azaz a családot is védő, mindkét nemet figyelembe vevő strukturálásához. Lássuk meg a „tektonikus elmozdulások” közepette, hogy az egyház olyan nyugodt értéksziget a férfi és a női szerepek témájában, amihez fogható kevés van.

Az ekkleziológiai dimenzió

A férfiak és nők együttműködésének ekkleziológiai dimenziója közvetlenül abból a tényből ered, hogy az újszövetségi *ἐκκλησία* abban különbözött a késő ókori *ἐκκλησία*-tól (a népgyűlés egy formája), hogy a keresztény *ἐκκλησία*-ban férfiak és nők is részt vettek. Az Újszövetségben az egyház lényegének leírására használt képek között nagyon fontos az egyház mint menyasszony és anya.¹⁰ Ezek a képek és az egyháznak a nőnemű *ἐκκλησία* elnevezése arra utal, hogy az egyházat nők és férfiak egyaránt képviselik. Az egy keresztség által mindketten egyformán részesülnek ugyanabban a királyi pap-ságban (1Pt 2,9; Jel 1,6; 5,10). Mindkét nem ugyanazt a keresztényi méltóságot nyeri el. Mindkettőjüknek kötelessége, hogy egymással megosszák ajándékaikat egy kölcsönös gondoskodásban megélt együttműködésben, bevonva őket az egyház életébe, és ezáltal gazdagítva az egyházat. Az ilyen együttműködésre szép hagiográfiai példákat találunk: Szent Benedek és Skolasztika, Szent Bonifác és Lioba, Szent Henrik és Kunigunda, Szent Ferenc és Klára, Avilai Szent Teréz és Keresztes Szent János. Sajnos ezen a téren ma már nem mindig vagyunk figyelmesek és példaadók.

Alapvető jelentőségű az a tény, hogy Mária, Isten anyja az egyház példaképe (LG 53). Ez a legegyértelműbb relativizálása annak az egyháznak, amelyet egyöntetűen férfi hierarchia ural.¹¹ Az üdvösségtörténet döntő pillanatában Mária az emberiség nevében igent mondott (Lk 1,23-38). Ezzel az igennel az egyház valósággá vált, még

10 Az egyházzól, mint menyasszonyról vö: Mt 25,1-13; Jn 3,29; 2Kor 11,2; Ef 5,25s; ApCsel 19,7; 21,2.9; 22,17. Vö. LG 6; EV 1/295; II János Pál: *Mulieris dignitatem*, nn. 23-27; EV 11/1310-1330. Az egyházzól, mint édeasanyáról vö. Gal 4,26; Rahner: *Mater Ecclesia. Lobpreis der Kirche aus dem ersten Jahrhundert*, 132-137; Rahner: *Mater Ecclesia. Inni di lode alla Chiesa tratti dal primo millennio della letteratura cristiana*, 19-57; Vogt: *Bilder der frühen Kirche*, 37-51; Kasper: *Chiesa cattolica. Essenza-Realtà-Missione*, 196-201; 308-315; 339-342.

11 Vö. von Balthasar: *Das marianische Prinzip*, 70.

mielőtt a férfiak, azaz az apostolok a pályára léptek volna. A keresztség alatt ugyancsak Mária képviseli az egyházat Jánossal, a példamutató ifjúval együtt: Jánosban minden ifjú az ő anyai gondoskodására van bízva (Jn 19,25-27). A hagyomány őt ismeri fel az apokaliptikus asszonyként, akinek jele felragyog az égen (Jel 12,1-6). Krisztus anyjaként mindazok anyja, akik Krisztus testéhez, az egyházhoz tartoznak.

A korai egyházban a nők fontos szerepet játszottak. Bár a zsidóságban nem tekintették őket megbízható tanúknak, a nők a feltámadás első tanúi (Mk 16,1). A legkorábbi közösségekben olyan nőkről hallunk, akik aktívan részt vesznek a közösségépítésben: próféta-nők (ApCsel 21,9; 1Kor 11,5), karitatív szolgálatban aktív nők (ApCsel 9,36), az apostolok munkatársai, akiknek fontos feladatuk van a közösségekben (ApCsel 16,14.40; 18,2.26; Róm 16,1.3.6.12). Mindenekelőtt a nőkre vonatkozó tanítási tilalom (1Tim 2,12) határozta meg a későbbi történelmet. Az egyháztörténelem azonban nagy női alakokat ismer, akik aktívan beavatkoztak az egyházi ügyekbe, és ma is jelentőséggel bírnak: Bingeni Szent Hildegard, Svéd Szent Brigitta, Sienai Szent Katalin, Jeanne d'Arc, ismertebb nevén Szent Johanna, csak néhány név a jelentős női alakok gazdag listájáról.¹² Nem feledkezhetünk meg a múlt és korunk számos vértanújáról sem. Ők példái annak a hősiességnek és bátorságnak, amelyre a hitről tanúságot tevő nők képesek.

A nők a keresztség és a bérmlás által, valamint egyes esetekben külön megbízás alapján önként vagy javadalmazás ellenében aktívan közreműködhetnek az egyház számos területén: a katekézisben és a hitoktatásban, a karitatív tevékenységekben, a misszióban és az evangelizációban, az Ige ünneplésében, az imacsoportokban vagy a helyi közösségek vezetésében. Ezek nem másodlagos, hanem alapvető egyházi tevékenységek. Hozzájuk csatlakoznak a teológiai tanárok és kutatók, a jogi-közigazgatási szféra szakemberei (ügyvédek, bírák, jogtanácsosok, lelkipásztori tanácsadók, irodaigazgatók, gazdasági szakemberek). Mindezeket a feladatokat helyi, egyházmegyei, püspöki konferenciái, sőt egyetemes egyházi szinten is gond nélkül végezhetik nők. A Római Kúriának is jót tett, hogy a nők karizmájukat és szakmai képességeiket az eddigieknél jobban

12 Vö. Beckmann-Zöllner: *Frauen bewegen die Pöpste*, 23-179.

be tudják vinni.¹³ Továbbá a nők továbbra is képviselhetik az egyházat helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten a kultúra, az oktatás, a képzés, a politika és a tájékoztatás közzférájában.

Mivel férfiak és nők egyaránt hozzátartoztak az ősi keresztény közösségekhez, a nők is részt vehettek a jeruzsálemi zsinaton, amely valójában az apostolok vezetésével működő közösségek gyűlése volt (ApCsel 15). A nők részvétele a korai századokban missziós szempontból is rendkívül fontos volt, szemben a rivális misztériumvalásokkal. Az apostolok példáját követve a zsinati struktúrák szükséges megújulásában ez ma további okot kell adjon arra, hogy a nők megfelelő mértékben részt vegyenek a zsinatokon, a lelkipásztori tanácsokban és a bizottságokban.

Térjünk még vissza a nők feladataira a házasságban és a család-egyházakban (LG 11). A család a társadalom és az egyház alapvető sejtje és jövője. A család megújult kultúrája nélkül sem az egyháznak, sem a társadalomnak nem lesz jövője. Ez, ha nem is kizárólagosan, de mindenképpen különleges módon a nők és az anyák ügye, és olyan értelmet és méltóságot ad nekik, amelyet az apák és a férfiak egyáltalán nem birtokolhatnak. Gondoljunk csak Szent Mónika jelentőségére Ágoston számára, vagy Bosco Szent János édesanyjára, Margherita Occhienára. Ugyancsak említésre méltóak a megszentelt élet intézményeinek női tagjai is. Amit a szerzetes nők tesznek egy plébánián, a Caritasban és a képzésekben, a lelki gyakorlatos napokon, a lelki kísérésben vagy a misszióban, az csak akkor tűnik fel, amikor a közösségeket feloszlatják és a nővéreket áthelyezik.

Ami a papságot illeti, nem arról van szó, hogy minden keresztény egyenlő méltósággal rendelkezik. A skolasztika szerint megfogalmazva: nem a *res*, a kereszténység lényegéről, a szentről és a szentségről van szó, hanem az üdvösségközvetítés kérdéséről. Ez önmagában a felszentelt papok számára sem lehetséges, hanem csak Krisztus nevében és helyette (vö. Mt 10,40; Lk 10,16; 2 Kor 5,20); teológiai értelemben csak *in persona Christi* (LG 10,28; PO 6,12). Krisztus, mint vőlegény jelenik meg reálszimbolikusan menyasszonyának, az egyháznak, ez

13 Vö. Ferenc pápa: Praedicate evangelium, 13.

pedig mind a keleti, mind a nyugati egyházak egybehangzó hagyománya szerint a szexualitásra utaló bibliai szimbolikában a férfiakra vonatkozik. Ennek a hagyománynak nem egyszerűen szociokulturális, hanem mindenekelőtt krisztológiai alapja van.¹⁴ Ezért II. János Pál pápa 1994-ben az *Ordinatio sacerdotalis* című apostoli levelében egy töretlen hagyomány fényében kifejtette, hogy Jézus Krisztus példáját követve az egyháznak semmiképpen sincs hatalma arra, hogy a papszentelést nőknek kiszolgáltassa, és ezért az egyház minden tagjának tiszteletben kell tartania ezt a végleges döntést.¹⁵

E döntés után felmerült a kérdés: a papságra mondottak vajon a diakonátusra is vonatkoznak? Kifejezett tanítóhivatali döntés még nem született. A nők diakonátusának kérdését ezért a bibliai és más kinyilatkoztatási tanúságtételek fényében kell megvitatni. Az elmúlt tíz év intenzív tanulmányozásának eredménye arra a következtetésre vezetett, hogy az ókorban, számos keleti egyházban és néhány esetben a nyugati egyházakban is létezett női diakonátus. Keleten bizonyos mértékben ma is megtalálható, míg Nyugaton gyorsan eltűnt. Ahol még létezett a diakónussá szentelés rítusa, ott az apátnők felszentelése vagy meghatározott szerzetesi feladatokra való felszentelés rítusa volt. Arra a kérdésre, hogy ezeket a felszenteléseket szentségként értelmezték-e, történelmileg nem lehet választ adni, mert a szentségek és szentelmények közötti különbséget és a hét szentség számát csak a 12. században határozták meg.¹⁶ Az azonban egyértelmű, hogy a diakonisszák felszentelése különbözött a férfi diakónusokétól. A diakonisszák a felnőttek keresztelésében és a nők lelkipásztori gondozásában, a nők liturgikus szolgálatában segítettek, de a diakónusokkal ellentétben nem volt helyük az

14 Vö. *Congregazione per la Dottrina della Fede*, *Inter Insigniores*, 115-116.

15 „Ut igitur omne dubium auferatur circa rem magni momenti, quae ad ipsam Ecclesiae divinam constitutionem pertinet, virtute ministerii Nostri confirmandi fratres (Luc. 22, 32), declaramus Ecclesiam facultatem nullatenus habere ordinationem sacerdotalem mulieribus conferendi, hancque sententiam ab omnibus Ecclesiae fidelibus esse definitive tenendam”. (II. János Pál: *Ordinatio Sacerdotalis*, 4).

16 Vö. Macy: *Die Bedeutung der Ordination im ersten Jahrtausend des Christentums*, 329-341.

oltárnál.¹⁷ A diakonisszák tehát nem a diakónusok női megfelelői voltak, hanem egy sajátos, női szolgálatot láttak el.

A Nemzetközi Teológiai Bizottság 2002 és 2003 között behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel, és összességében megerősítette a bemutatott eredményeket.¹⁸ A jelenlegi, határozottan konszolidált ismeretanyagban nincs elegendő indok a nők (a jelenlegi értelemben vett) szentségi diakonátusának bevezetésére. Egy ilyen bevezetés valószínűleg teljesen új kreáció lenne.

Tény, hogy sok nő végez diakóniai szolgálatot, ezért a kérdést nem szabad végérvényesen lezárni, hiszen még ha az elmondottakat feltételezzük is, mindig feltehetjük magunknak a kérdést: nem tehet-e az egyház ma valami hasonlóan újat, mint a 3-4. században, amikor a felnőtt nők keresztelésére egyfajta sui generis szolgálatot teremtettek női diakónusokkal? Nem lehetne-e ma, az új kihívásokkal szembenézve, elképzelni egy olyan női szolgálatot, amely nem a diakónusé, hanem saját profillal rendelkezik, mint a múltban? Nem lehetne-e szentségi kézrátétel nélkül, de az apátnők felszenteléséhez hasonló áldással a közösség számára a diakonátus szolgálatára felszentelni a nőket, rájuk bízva a lelkipásztori, karitatív, katekétikai és bizonyos liturgikus szolgálatokat?

Ezt a kérdést kérdés formájában szeretném meghagyni, hogy végül ismét visszatérjek a lényeges dologhoz, a *res*-hez: mindenki szentségre való hívásához (1Tessz 4,3; LG 39-42; EV 1/387-401). Sajnos ma az „intézményesség” eretnekségétől szenvedünk. Azt hisszük, hogy ha még csak arra is vennénk a fáradságot, hogy megtisztítsuk az intézményeket és a struktúrákat, akkor az egyház újra ragyogást és vonzóerőt sugározna. Természetesen reformokra van szükség, még ma is (LG 8; EV 1/306; UR 4; EV 1/509). Ha nem tesszük meg mindazt, amit az igazságosság, amely a szeretet minimális mértéke, megkövetel, akkor minden szeretetről szóló beszédünk ízetlen marad, és senki sem akarja majd meghallgatni és komolyan venni a szeretet civilizációjáról szóló beszédünket. Mert szeretet nélkül

17 Vö. Faber: Diakon, 180-197.

18 Vö. Commissione Teologica Internazionale, Il diaconato: evoluzione e prospettive, 940-1139.

minden más csak üres burok. Csak a szeretet marad (1 Kor 13,8; GS 39; EV 1/1439). Ez az a res, az a dolog, ami végül számítani fog.

Konklúzió

Mindaz, amit eddig mondtunk, abból a tényből fakad, hogy minden megkeresztelt nő és férfi részesedik az általános papságban. A helyett, hogy teljes mértékben kiaknáznánk az ebben a dimenzióban rejlő, még kiaknázatlan lehetőségeket, a nők egyházon belüli helyzetéről folytatott legutóbbi viták egyértelműen a nők szolgálati, vagyis hierarchikus papságban való részvételének kérdésére összpontosítanak. Ily módon a vita szűk keresztmetszetbe került és meglehetősen aporetikussá vagyis kiúttalanná vált.

Az „idők jeleire” a válasz majd végül nem Rómából vagy a püspöki konferenciáktól fog jönni; a válasz prófétikus és karizmatikus lesz: szent nők lesznek, akikkel reméljük, hogy Isten megajándékoz minket. A karizmákat nem lehet megtervezni vagy megszervezni; legtöbbször váratlanul jönnek, és gyakran másképp, mint ahogyan azt elképzeltük. Talán ma ismét szükségünk van egy olyan *apostola apostolorum*-ra, mint Mária Magdolna, aki húsvét reggelén felébresztette az apostolokat letargiájukból és mozgásba lendítette őket. Sok nagy szent nőnek sikerült ez az egyház történetében.

2019-ben részt vehettem Árpád-házi Szent Erzsébet szentté avatásának 784. évfordulóján Sárospatakon. Megdöbbenett, hogy e nagy szent alakja milyen nagy visszhangot kelt a mai napig, néha még az egyházi körökön kívül is. Elgondolkodtam, vajon hogy hívhatták az akkori pápát és püspököt... A pápák akkor III. Honriusz és IX. Gergely voltak. Utóbbit csak az egyházjogtörténetből ismerjük valamennyire. De Szent Erzsébetet a mai napig ismerik egész Magyarországon és Erdélyben is. Neki nem volt semmilyen nagy funkciója, de az ő emléke még 800 év után is él és hat. Az egyháztörténelemben a nők már sok mindent megmozdítottak. Megmozgattak püspököket és pápákat, és bizonyára ma is képesek erre.

Irodalomjegyzék

- Butler J.: *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*, New York – London 1990
- Commissione Teologica Internazionale: Il diaconato: evoluzione e prospettive, (2002.09.30); in EV 21/940-1139.
- Congregazione per la Dottrina della Fede: *Lettera sulla collaborazione dell'uomo e della donna nella Chiesa e nel mondo*, (2004.31.5), EV 22/2788-2834.
- Congregazione per la Dottrina della Fede: Inter Insigniores, 6, in AAS 69 (1977) 115-116.
- Congregazione per la Dottrina della Fede: Inter Insigniores, 6, in AAS 69 (1977) 115-116.
- Congregation for Catholic Education: *“Male and Female He created them” Towards a path of dialogue on the question of gender theory in education*, Vatican city 2019.
- De Beauvoir S.: *Le deuxième sexe*, Paris 1949.
- Demel S.: Frauendiakonat als Endstation – Weiterdenken verboten?, in *Theologie und Glaube* 102 (2012), 275-286.
- Faber E.M.: Diakon, II.3, in *Lexikon für Theologie und Kirche* III, 180-197.
- Ferenc pápa: Praedicate evangelium, (2022.03.09).
- Foucault M.: *Histoire de la sexualité*, Paris 1976-84
- Foucault M.: *La volontà di sapere, L'uso dei piaceri*, Roma 1978-85.
- Gryson R.: *Les ministères des Femmes dans l'Église ancienne*, Gembloux 1972.
- Gerl-Falkovitz H.B.: *Frau – Männin – MenschIn. Zwischen Feminismus und Gender*, Kevelaer 2009.
- Kasper W.: *Katholische Kirche. Wesen-Wirklichkeit-Sendung*, Freiburg – Basel – Wien 2011
- Kasper W.: *Chiesa cattolica. Essenza-Realtà-Missione*, Brescia 2012.
- Kalsbach A.: Diakonisse, in *Rivista di archeologia cristiana* 3 (1957) 917-928.

- Kuby G.: *Gender Revolution: Il relativismo in azione*, Siena 2008.
- Lombardi F.: Donne e uomini nella chiesa, in *La Civiltà Cattolica* 4071 (2020) 286-294.
- Macy G.: Die Bedeutung der Ordination im ersten Jahrtausend des Christentums, in *Theologische Quartalschrift* 192 (2012) 329-341.
- Martimort H. G.: *Les diaconesses: essai historique*, Roma 1982.
- Melina L. – Berardinelli S.: *Amare nella differenza. Le forme della sessualità e il pensiero cattolico*, Siena – Città del Vaticano 2012.
- Müller G.L.: Theologische Überlegungen zur Weiterentwicklung des Diakonats, in *Münchener Theologische Zeitschrift* 40 (1989) 129-143.
- Pelletier, Anne-Marie, *Una comunione di donne e di uomini: la forma della Chiesa (L'Église, des femmes avec des hommes)*, Magnano 2020.
- Philippi P.: Diakonie, n. 3.3, in *Theologixche Realenzyklopädie*, 1981, VIII, 626.
- Rahner H.: *Mater Ecclesia. Lobpreis der Kirche aus dem ersten Jahrhundert*, Einsiedeln – Köln 1944.
- Rahner H.: *Mater Ecclesia. Inni di lode alla Chiesa tratti dal primo millennio della letteratura cristiana*, Milano 1975.
- Scheffczyk L.: (szerk.) *Diakonat und Diakonissen*, St. Ottilien 2002.
- Stein S.: *La donna: Questioni e riflessioni*, Roma 2010.
- Stöckmann B.: „Wartet nicht!“ – Frauen zum Diakonat zulassen, in KFD, <https://www.kfd-bundesverband.de/pressemitteilung/wartet-nicht-frauen-zum-diakonat-zulassen> (2024.02.06).
- Vogt H.J.: *Bilder der frühen Kirche*, Wewel, München 1993.
- Vogt H.J.: *Immagini della Chiesa delle origini*, Milano 2000.
- Von Balthasar H. U.: Das marianische Prinzip, in Id., *Klarstellungen zur Prüfung der Geister*, Freiburg i. Br. 1971 70.
- Von le Fort G.: *Die ewige Frau*, München 1934.
- II. János Pál: *Familiaris consortio*, (1981.22.11).
- II. János Pál: *Mulieris dignitatem*, (1988.15.8).
- II. János Pál: *Christifideles laici*, (1988.30.12).
- II János Pál: *Mulieris dignitatem*, EV 11/1310-1330.
- II. Vatikáni Zsinat: *Gaudium et spes*, EV 1/1346-1519.